

การพัฒนาสมรรถนะการเป็นผู้ริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน
ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

**Development Competency of Self-Learning Initiatives
of Learners at the Basic Education**

สุชาดา จิตกล้า*, สุธา เจ๊ะอูมา,
จุฬาลักษณ์ สุตตระ, จันจิรา นาวารัตน์ และ สุพรรณิการ์ ศรีสุวรรณ

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

**Suchada Chitkla*, Suda Jehuma,
Julalak Sutra, Janjira Navarat and Supanika risuwan**
Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: supanika_sri@nstru.ac.th

บทคัดย่อ

การพัฒนาสมรรถนะการเป็นผู้ริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาชุดกิจกรรมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และ 2) พัฒนาสมรรถนะการเป็นผู้ริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ จากการสนทนากลุ่มร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 3 ท่าน และเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ จากชุดกิจกรรมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และแบบประเมินสมรรถนะการเป็นผู้ริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยใช้สถิติบรรยาย ได้แก่ การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) กลุ่มตัวอย่าง คือ ครู 20 คน และนักเรียน 100 คน ในโรงเรียนที่ตั้งอยู่ 4 พื้นที่ ได้แก่ เขา ป่า นา และทะเล ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากห้องเรียนที่ได้รับความร่วมมือจากครูผู้สอน การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบแผนการวิจัยแบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนและหลังการทดลอง (One - Group Pretest - Posttest Design)

ผลการวิจัย พบว่า 1) ชุดกิจกรรมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เน้นให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการกำหนดเป้าหมาย วางแผน และดำเนินการเรียนรู้ด้วยตนเอง แบ่งออกเป็น 4 ระยะ คือ การค้นหา ริเริ่มศึกษา และนำเสนอ 2) ผลการพัฒนาสมรรถนะการเป็นผู้ริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีค่าเฉลี่ยก่อนการทดลอง ($\bar{x} = 2.39$) อยู่ในระดับน้อย และหลังการทดลอง ($\bar{x} = 4.71$) อยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่า ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา

* วันที่รับบทความ : 14 ธันวาคม 2567; วันแก้ไขบทความ 27 ธันวาคม 2567; วันตอบรับบทความ : 28 ธันวาคม 2567

การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง การทำงานร่วมกัน การตั้งคำถาม และการค้นคว้าข้อมูล ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21

คำสำคัญ: สมรรถนะผู้เรียน; การเรียนรู้ด้วยตนเอง; การศึกษาขั้นพื้นฐาน; ผู้ริเริ่มการเรียนรู้

Abstract

Development competency of self-learning initiatives of learners at the basic education. The objectives are 1) to develop a series of learning experience activities and 2) to develop learners' ability to be self-learning initiators at the basic education level. Using the research and development process to collect qualitative data. From a group discussion with people involved in basic education management. 3 people and collect quantitative data. From a series of learning experience organizing activities and an assessment of self-initiator of self-learning using lecture statistics, including average ($\bar{x}$) and standard deviation (S.D.), the sample group was 20 teachers and 100 students. In schools located in 4 areas, namely hills, forests, rice fields, and seas, which were obtained from specific selection (purposive sampling) from classrooms with the cooperation of teachers. This research uses a one-group pretest - posttest design.

The results showed that 1) a series of learning experience activities emphasized the important role of learners in setting goals. It is divided into 4 phases: search, initiate, study, and present. The mean before the experiment ($\bar{x} = 2.39$) was at a low level, and after the experiment ($\bar{x} = 4.71$) was at the highest level. It shows that learners have developed in the field of critical thinking. solution Experiential learning Collaboration Questioning and research are key skills in the 21st century.

Keywords: Learner Competencies; Self-Directed Learning; Basic Education; Learning Initiators

บทนำ

การพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานถือเป็นภารกิจสำคัญในการสร้างรากฐานสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต (lifelong learning) ซึ่งเป็นหนึ่งในเป้าหมายหลักของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วได้ก่อให้เกิดความท้าทายใหม่ ๆ ในการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อสร้างสังคมที่มีความยั่งยืนและมีความสามารถในการแข่งขันในเวทีโลก การส่งเสริมสมรรถนะการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning) จึงเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาผู้เรียนในยุคปัจจุบัน เนื่องจากสมรรถนะนี้ช่วยให้ผู้เรียนสามารถกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ วางแผน และประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Knowles, 1975) อย่างไรก็ตาม

การพัฒนาสมรรถนะดังกล่าวในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานยังคงเป็นความท้าทาย เนื่องจากผู้เรียนมักพึ่งพาผู้สอนและขาดทักษะการริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างแท้จริง (Moore, 2014)

ในปัจจุบัน สภาพการจัดการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของไทยยังคงเผชิญกับข้อจำกัดด้านรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการถ่ายทอดความรู้แบบทางเดียว เน้นการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนเป็นหลัก ซึ่งลดทอนโอกาสที่ผู้เรียนจะได้พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนมีบทบาทที่จำกัดในกระบวนการเรียนรู้ สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการขาดรูปแบบการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงบริบทในชีวิตจริงและไม่ได้ส่งเสริมการเรียนรู้แบบประสบการณ์ตรงในหลากหลายพื้นที่ของประเทศไทย เช่น พื้นที่ภูเขา ทุ่งนา และชายทะเลที่มีลักษณะเฉพาะ การศึกษาในพื้นที่เหล่านี้จำเป็นต้องคำนึงถึงบริบทของชุมชนและทรัพยากรท้องถิ่นที่ผู้เรียนสามารถนำมาใช้พัฒนาตนเองได้ ส่งผลให้เกิดปัญหาด้านความคิดริเริ่ม ความสามารถในการแก้ปัญหา และการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ (OECD, 2019) ขณะเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีและบริบทสังคมยังท้าทายให้ผู้เรียนต้องพัฒนาทักษะชีวิตและสมรรถนะใหม่ ๆ เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มผู้เรียนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล ซึ่งมักเผชิญข้อจำกัดด้านทรัพยากรและการสนับสนุนทางการศึกษา (UNESCO, 2021)

สำหรับประชากรกลุ่มเป้าหมายของการศึกษาในงานวิจัยนี้ นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราชมีความหลากหลายด้านภูมิศาสตร์และวิถีชีวิต โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็น ภูเขา ป่า นา และทะเล ซึ่งแต่ละพื้นที่มีบริบทที่เป็นเอกลักษณ์และท้าทายการจัดการเรียนรู้ในเชิงปฏิบัติ (คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2024) ผู้เรียนในพื้นที่เหล่านี้ประสบปัญหาในการปรับตัวให้เข้ากับรูปแบบการเรียนรู้ที่เน้นความคิดสร้างสรรค์และการริเริ่มด้วยตนเอง เนื่องจากผู้เรียนในพื้นที่เหล่านี้มักขาดโอกาสในการเข้าถึงกิจกรรมการเรียนรู้ที่กระตุ้นความคิดสร้างสรรค์และการเรียนรู้ด้วยตนเอง ความท้าทายสำคัญคือ การจัดการศึกษาในพื้นที่ดังกล่าวต้องสามารถตอบสนองต่อความหลากหลายของบริบทท้องถิ่น ทั้งในด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรม และทรัพยากร เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตในยุคปัจจุบัน การขาดทรัพยากรที่ส่งเสริมทักษะเหล่านี้ รวมถึงความไม่ต่อเนื่องในการสนับสนุนจากชุมชนและผู้ปกครอง การละเลยในการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมอาจทำให้ผู้เรียนในพื้นที่เหล่านี้ประสบปัญหาในการพัฒนาศักยภาพตนเอง และลดโอกาสในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมในระยะยาว (Tanthivechkul, 2019)

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมีความสำคัญในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการส่งเสริมสมรรถนะการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เพื่อออกแบบชุดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่และความต้องการของผู้เรียน การวิจัยนี้ไม่เพียงช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนในระดับพื้นที่ แต่ยังสร้างต้นแบบการเรียนรู้ที่สามารถนำไปปรับใช้ในบริบทที่คล้ายคลึงกันทั่วประเทศ ด้วยการเสริมสร้างผู้เรียนให้มีความพร้อมในการเผชิญกับความเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทั้งต่อผู้เรียน ครูผู้สอน และระบบการศึกษาของประเทศโดยรวม และเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นและประเทศชาติให้ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สมรรถนะการเป็นผู้ริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเอง
2. เพื่อพัฒนาสมรรถนะการเป็นผู้ริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากร ได้แก่ ครู และนักเรียนในโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่เขา ปานา เล ซึ่งเป็นโรงเรียนที่มีการทำความร่วมมือทำวิจัยกับนักวิจัยเชิงพื้นที่ ด้านการส่งเสริมการศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่เขา ปานา เล โดยเลือกนักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เนื่องจากผู้เรียนมีอายุในช่วงที่เหมาะสมในการพัฒนาสมรรถนะการเป็นผู้ริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยอาศัยความร่วมมือจากโรงเรียน ประกอบด้วย 1) พื้นที่เขา อำเภอหนองบัว 2) พื้นที่ป่า อำเภอทุ่งสง 3) พื้นที่นา อำเภอเชียรใหญ่ 4) พื้นที่เล อำเภอสิชล

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ โรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่เขา ปานา เล ซึ่งเป็นโรงเรียนที่มีการทำความร่วมมือทำวิจัยกับนักวิจัยเชิงพื้นที่ ด้านการส่งเสริมการศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่เขา ปานา เล โดยเลือกนักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เนื่องจากผู้เรียนมีอายุในช่วงที่เหมาะสมในการพัฒนาสมรรถนะการเป็นผู้ริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยอาศัยความร่วมมือจากโรงเรียน ประกอบไปด้วย 1) พื้นที่เขา อำเภอหนองบัว 2) พื้นที่ป่า อำเภอทุ่งสง 3) พื้นที่นา อำเภอเชียรใหญ่ 4) พื้นที่เล อำเภอสิชล พื้นที่ละ 1 โรงเรียน ซึ่งประกอบด้วย ครู จำนวน 20 คน และผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวน 100 คน รวมทั้งสิ้น 120 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง คือ เป็นห้องเรียนที่ผู้วิจัยได้รับความร่วมมือจากครูผู้สอนในการจัดกิจกรรมตามการพัฒนาสมรรถนะการเป็นผู้ริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานระหว่างการดำเนินการวิจัย

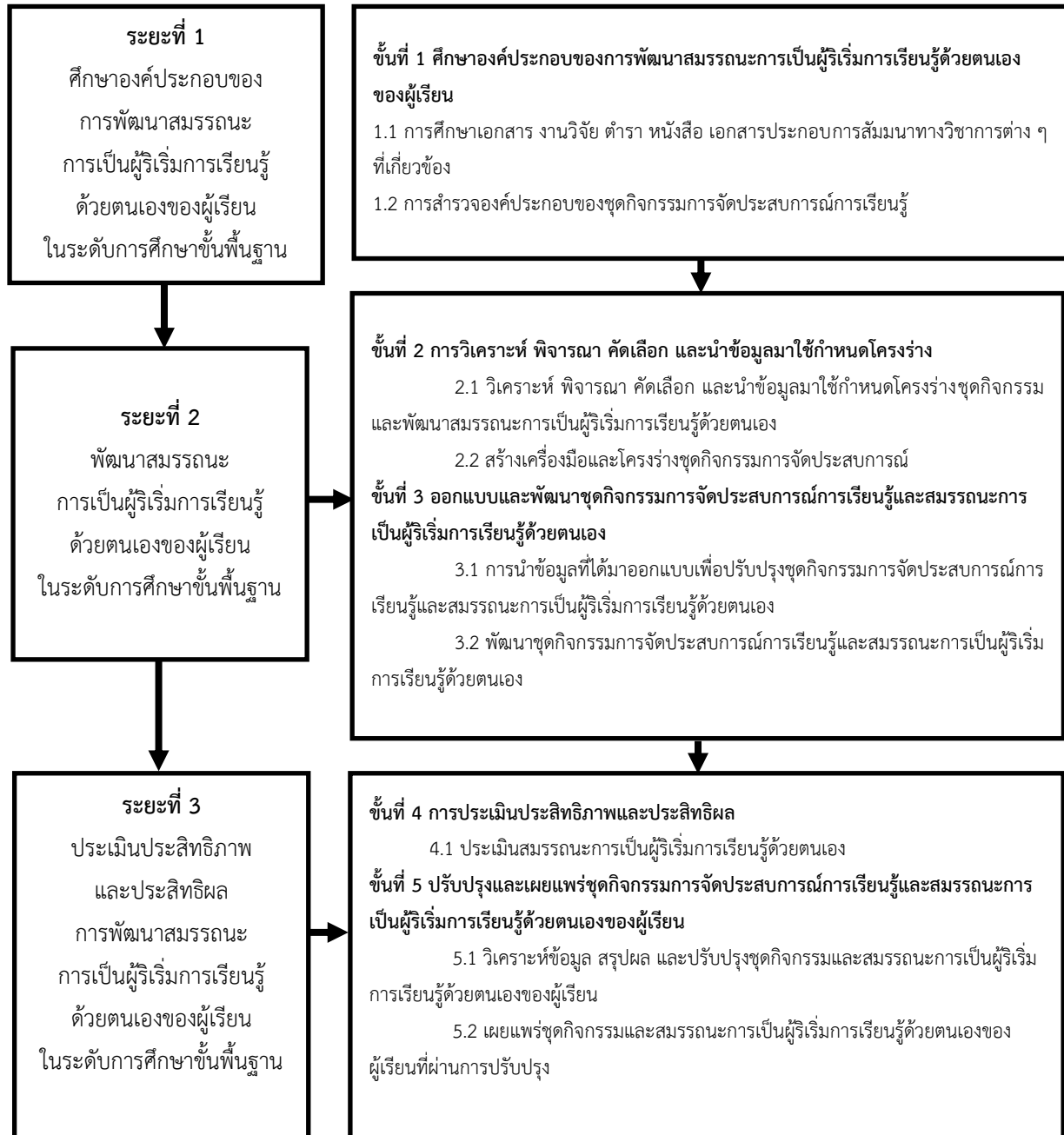
การสร้างเครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม ชุดกิจกรรมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และแบบประเมินสมรรถนะการเป็นผู้ริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยผู้วิจัยกำหนดประเด็นการสนทนากลุ่ม และแบบบันทึกการสนทนากลุ่มจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาและหาค่าความสอดคล้องและความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาต่อไป

การทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ นำแบบบันทึกสนทนากลุ่ม ชุดกิจกรรมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และแบบประเมินสมรรถนะการเป็นผู้ริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเองที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยการให้คะแนนความสอดคล้องของเครื่องมือ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องด้านการใช้ภาษาและความครอบคลุมของรายการข้อคำถาม นำผลการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Index of item Objective Congruence) โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลความเหมาะสมสอดคล้อง และใช้เกณฑ์การคัดเลือกที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป และค่า IOC ที่ได้เท่ากับ 0.80 ถึง 1.00 ทำการวิเคราะห์ข้อมูลความถูกต้องเหมาะสมและความสอดคล้องของเครื่องมือมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.90 และทำการปรับปรุงเครื่องมือให้มีความถูกต้อง สมบูรณ์ก่อนนำไปใช้ นำเครื่องมือมาปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปทดลองใช้ (Try out) กับโรงเรียน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และหาค่าคุณภาพโดยอิงผู้เชี่ยวชาญ และแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity)

กระบวนการเก็บข้อมูล การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบบันทึกการสนทนากลุ่มกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 3 ท่าน โดยเลือกแบบเจาะจง โดยมีเกณฑ์ในการเลือกผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสบการณ์ในการสอนไม่น้อยกว่า 5 ปี และการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ จากชุดกิจกรรมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และแบบประเมินสมรรถนะการเป็นผู้ริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล เชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาการสนทนากลุ่มร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 3 ท่าน โดยเลือกแบบเจาะจง โดยมีเกณฑ์ในการเลือกผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสบการณ์ในการสอนไม่น้อยกว่า 5 ปี และเชิงปริมาณ จากชุดกิจกรรมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และแบบประเมินสมรรถนะการเป็นผู้ริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยใช้สถิติบรรยาย ได้แก่ การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

กรอบแนวคิดการวิจัย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการดำเนินการวิจัย เรื่อง การพัฒนาสมรรถนะการเป็นผู้ริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สามารถสรุปได้ ดังนี้

1. ผลพัฒนาชุดกิจกรรมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สมรรถนะการเป็นผู้ริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ระยะ คือ

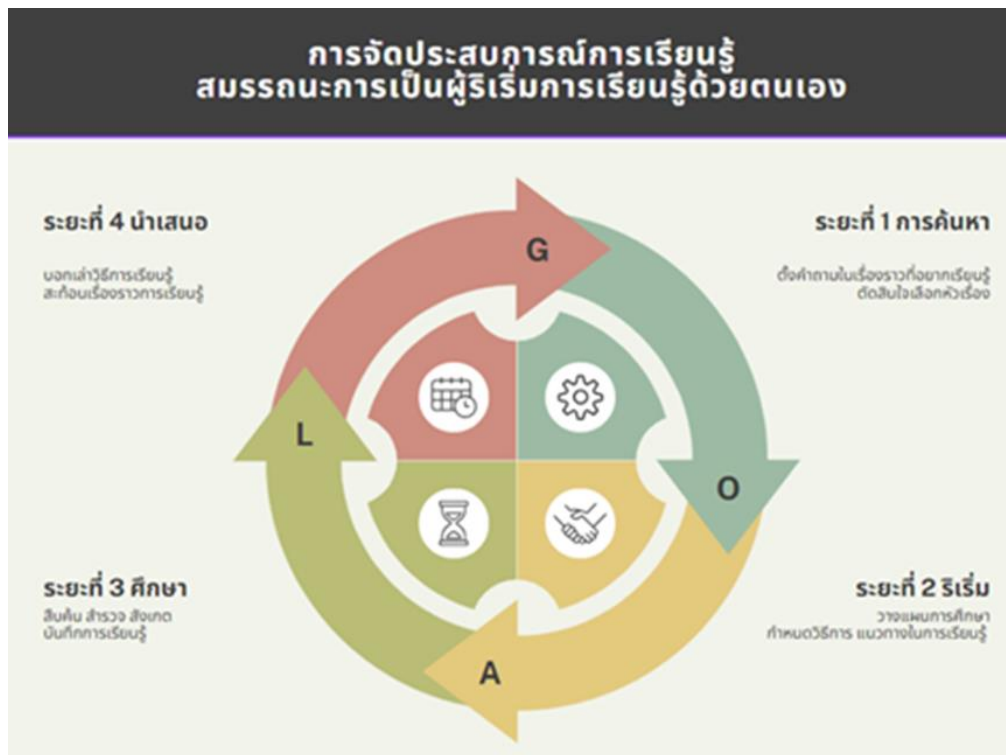
ระยะที่ 1 การค้นหา เป็นการค้นหาคำตอบโดยผู้เรียนตั้งคำถามในสิ่งที่ตนเองสงสัย มีความสนใจอยากเรียนรู้ ร่วมกันอภิปรายหัวข้อกับเพื่อค้นหาประสบการณ์ที่เด็กมี สิ่งที่ได้รู้แล้ว และสิ่งที่เด็กอยากรู้ เด็ก ๆ จะได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง และแสดงความเข้าใจ แนวคิดที่เกี่ยวข้อง จากการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน คุณครูจะใช้คำถามเพื่อกระตุ้นให้เด็กตอบคำถาม พูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดกับกลุ่มเพื่อนในห้องเรียนต่อไป

ระยะที่ 2 ริเริ่ม เป็นขั้นตอนกระบวนการของการร่วมกันวางแผนศึกษาเรียนรู้ กำหนดวิธีการ ค้นหาความรู้ในเรื่องที่สนใจ ตลอดจนการวางแผนแนวทางในการเรียนรู้ โดยการระดมความคิด อภิปรายหาข้อสรุปของกลุ่ม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติและกำหนดว่าสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ มีอะไรและจะศึกษาอย่างไร สามารถศึกษาเรียนรู้ได้จากแหล่งเรียนรู้ใดบ้าง

ระยะที่ 3 ศึกษา จะเป็นขั้นตอนการจัดโอกาสให้เด็กได้ สืบค้น สำรวจ สังเกต บันทึกการเรียนรู้ โดยการทำงานภาคสนามและพูดคุยกับผู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่เด็กสนใจเรียนรู้ โดยคุณครูจะเป็นผู้จัดหา ทรัพยากรต่าง ๆ เช่น หนังสือ เอกสารงานวิจัย พร้อมทั้งแนะนำวิธีการตรวจสอบที่หลากหลายให้กับเด็ก เพื่อช่วยเด็กในการสืบค้นและรวบรวมข้อมูล เปิดโอกาสให้เด็กแต่ละคนมีส่วนร่วมในการสืบค้น และช่วยให้เด็กสามารถทำงานตามความสามารถของตัวเองได้ เช่น บางคนมีทักษะพื้นฐานด้านงานประดิษฐ์ การวาดภาพ การนำเสนอ และการเล่นละคร โดยคุณครูช่วยสนับสนุนให้เด็กได้ทำงานตามความถนัดของแต่ละคนผ่านการอภิปรายในห้องเรียน ตาม **Mind Map** ที่ออกแบบไว้ก่อนหน้านี้ จะให้ข้อมูลย่อยเกี่ยวกับความคืบหน้าของโครงการ

ระยะที่ 4 นำเสนอ เป็นการบอกเล่าวิธีการเรียนรู้ สะท้อนเรื่องราวการเรียนรู้ ซึ่งเด็กและคุณครู ร่วมกันวางแผน ออกแบบจัดนิทรรศการเพื่อจัดแสดงร่องรอยการเรียนรู้ โดยให้เด็กแบ่งปัน แลกเปลี่ยนสิ่งที่เรียนรู้เกี่ยวกับหัวข้อ เรื่องที่ตนเองได้เรียนรู้ในครั้งนี้ โดยเด็กช่วยกันอภิปรายถึงหลักฐานข้อมูลที่สืบค้น ในประเด็นที่ได้ตั้งสมมติฐานไว้ว่า การตั้งสมมติฐานตรงกันหรือไม่ เล่าเรื่องราวที่ได้ศึกษาเรียนรู้ให้ผู้อื่นฟัง โดยเน้นจุดเด่น คือ คุณครูและผู้ปกครองมีบทบาทในการช่วยเด็กวางแผนการดำเนินการ พร้อมเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งที่เด็กทำและค้นพบด้วยตนเองอย่างเต็มความสามารถ เกิดความสนุกสนาน ความกระตือรือร้นและความภูมิใจในตนเอง โดยเด็กแสดงออกผ่านผลงานต่าง ๆ ทั้งนี้ ครูควรบันทึกความคิดและความสนใจของเด็ก ในระหว่างการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อเปรียบเทียบความเปลี่ยนแปลงทางความสนใจ ความรู้ และ

ความคิดของเด็ก ๆ ว่าก่อนและหลังจากการเรียนรู้สิ้นสุดลงมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร และเพื่อเป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในครั้งต่อไป ดังรูปที่ 2

รูปที่ 2 ภาพการจัดประสบการณ์การเรียนรู้พัฒนาสมรรถนะการเป็นผู้ริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเอง

2. ผลการประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการพัฒนาสมรรถนะการเป็นผู้ริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมและรายด้าน ($n = 100$)

ตารางที่ 1 ผลการประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการพัฒนาสมรรถนะการเป็นผู้ริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สมรรถนะการเป็นผู้ริเริ่มการเรียนรู้ ด้วยตนเองของผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้น พื้นฐาน	ก่อน		ความหมาย	หลัง		ความหมาย
	$\bar{x}$	S.D.		$\bar{x}$	S.D.	
1. ความสามารถในการสื่อสาร	2.27	1.14	น้อย	4.67	0.08	มากที่สุด
2. ความสามารถในการคิด	2.23	1.14	น้อย	4.66	0.59	มากที่สุด
3. ความสามารถในการแก้ปัญหา	2.68	1.22	ปานกลาง	4.79	0.50	มากที่สุด
รวม	2.39	1.17	น้อย	4.71	0.39	มากที่สุด

จากตาราง ที่ 1 พบว่า สมรรถนะการเป็นผู้ริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ก่อนการทดลอง โดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ น้อย เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านความสามารถในการแก้ปัญหา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านความสามารถในการสื่อสาร และด้านความสามารถในการคิด มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด และหลังการทดลอง โดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านความสามารถในการแก้ปัญหา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านความสามารถในการสื่อสาร และด้านความสามารถในการคิด มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลพัฒนาชุดกิจกรรมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สมรรถนะการเป็นผู้ริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเองมีบทบาทสำคัญในการสร้างทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการเรียนรู้เชิงลึกด้วยตนเอง กิจกรรมดังกล่าวได้รับการออกแบบให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ ตั้งแต่การตั้งคำถาม การค้นคว้า การปฏิบัติจริง ไปจนถึงการนำเสนอผลงาน ซึ่งช่วยกระตุ้นความสนใจ เฉพาะตัวและแรงจูงใจในการเรียนรู้ ดังนี้

1) ระยะเวลาค้นหา ผู้เรียนเริ่มต้นด้วยการตั้งคำถามเกี่ยวกับเรื่องที่สนใจ กระบวนการนี้ช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการเรียนรู้ด้วยตนเอง การสนทนาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่มยังส่งเสริมการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative Learning) ช่วยพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีม ความสามารถในการสื่อสาร และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ดังที่ ชูติมา ศรีเลิศ (2563) ได้กล่าวไว้ กิจกรรมการสนทนาและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่มยังช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีม การฟังความคิดเห็น และการประสานงานในทีม ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Johnson, Johnson & Holubec (2015) ที่เน้นถึงความสำคัญของการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative Learning) ในการเสริมสร้างทักษะทางสังคม

2) ระยะเวลาเริ่ม เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการระดมความคิดเห็นและการวางแผนร่วมกันในกลุ่มช่วยสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกและเสริมทักษะทางสังคมที่จำเป็นต่ออนาคต เช่น การฟังความคิดเห็น การแบ่งหน้าที่ และการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ทั้งนี้ แนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning) และการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ยังช่วยให้ผู้เรียนสามารถจัดการกับปัญหาและปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ Trilling & Fadel (2009) ยืนยันว่า ทักษะการคิดวิเคราะห์เป็นหัวใจสำคัญในการเตรียมผู้เรียนให้พร้อมสำหรับโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การสืบค้นข้อมูลและการปฏิบัติภาคสนามในระยะเวลาศึกษา ช่วยสร้างความรู้ผ่านประสบการณ์ตรง

3) ระยะเวลา ผู้เรียนจะลงมือค้นคว้าข้อมูล สำรวจ และปฏิบัติภาคสนาม การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงนี้ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในเนื้อหาและเพิ่มความมั่นใจในตนเอง การสนับสนุนให้ผู้เรียนใช้ความถนัดเฉพาะตัว เช่น การวาดภาพหรือการนำเสนอ ยังช่วยสร้างเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และพัฒนาความมุ่งมั่นในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ พรศิริ พัฒนวรสกุล (2561) ระบุว่า การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริงช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจแนวคิดอย่างลึกซึ้งและสามารถนำไปใช้ในสถานการณ์จริง

4) ระยะเวลาเสนอ ผู้เรียนมีโอกาสมองเห็นผลการเรียนรู้ผ่านนิทรรศการหรือการนำเสนอผลงาน กระบวนการเรียนรู้เชิงสะท้อน (Reflective Learning) นี้ช่วยให้ผู้เรียนตระหนักถึงพัฒนาการของตนเอง พร้อมทั้งเสริมสร้างความภูมิใจและแรงจูงใจในการเรียนรู้ในอนาคต การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริงยังช่วยให้ผู้เรียนจดจำและนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่ Dweck (2017) กล่าวว่า การสร้างกรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) ช่วยเพิ่มแรงจูงใจและมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเอง กิจกรรมการนำเสนอผลการเรียนรู้ในระยะสุดท้ายยังช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เชิงสะท้อน (Reflective Learning) และวรรณภา อินทสุวรรณ (2565) ระบุว่า เป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และความตระหนักในกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง

การพัฒนาชุดกิจกรรมดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การส่งเสริมเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และการฝึกทักษะที่จำเป็นสำหรับอนาคต การประยุกต์ใช้แนวคิดจากงานวิจัยต่าง ๆ เป็นฐานในการพัฒนากิจกรรมช่วยตอบสนองความต้องการของผู้เรียนในยุคปัจจุบันได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิผล

2. การพัฒนาสมรรถนะการเป็นผู้ริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.71 แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาสมรรถนะการเป็นผู้ริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นกระบวนการสำคัญที่มุ่งเน้นการเตรียมผู้เรียนให้พร้อมรับมือกับความท้าทายและการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 โดยสมรรถนะสำคัญที่เกี่ยวข้องประกอบด้วยความสามารถในการสื่อสาร การคิด และการแก้ปัญหา ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและสนับสนุนซึ่งกันและกันในการสร้างผู้เรียนที่มีความพร้อมทั้งด้านวิชาการและชีวิตจริง

ความสามารถในการสื่อสาร การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเป็นพื้นฐานสำคัญของการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนที่มีทักษะการสื่อสารที่ดีสามารถถ่ายทอดความคิดได้ชัดเจน และแสดงความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้ได้อย่างลึกซึ้ง ชูติมา ศรีเลิศ (2563) ระบุว่า การใช้กระบวนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ เช่น การอภิปรายกลุ่มและการนำเสนอผลงาน ช่วยพัฒนาทักษะการพูดและการเขียนได้อย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ ญัฐชา วงศ์จิตร (2564) เสริมว่าการส่งเสริมการฟังความคิดเห็นของผู้อื่นช่วยให้ผู้เรียนสามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพในสถานการณ์ที่ซับซ้อน

ความสามารถในการคิด ทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์เป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยช่วยให้ผู้เรียนสามารถตั้งคำถาม วิเคราะห์ข้อมูล และสร้างสรรค์แนวทางแก้ปัญหาใหม่ ๆ พรศิริ พัฒนวรสกุล (2564) ชี้ให้เห็นว่าการเรียนรู้ผ่านการคิดวิเคราะห์ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาในระดับลึกและสามารถเชื่อมโยงความรู้กับสถานการณ์จริง ขณะที่ ศิริวรรณ ทองดียิ่ง (2563) สนับสนุนว่าการตั้งคำถามและการเรียนรู้แบบเปิดช่วยกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์และพัฒนาทักษะการคิดเชิงระบบ

ความสามารถในการแก้ปัญหา การแก้ปัญหาเป็นสมรรถนะที่สำคัญสำหรับการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถรับมือกับสถานการณ์ที่ท้าทายในชีวิตจริง การฝึกทักษะนี้ผ่านการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ เช่น การจำลองสถานการณ์หรือการทำโครงการ ช่วยพัฒนาความคิดเชิงระบบและการจัดการปัญหาที่ซับซ้อน กัญญารัตน์ แสงรัศมี (2563) พบว่าการใช้กระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือช่วยพัฒนาทักษะการตัดสินใจและการแก้ปัญหา นอกจากนี้ สมชาย สงวนสุข (2565) ยังระบุว่าการเรียนรู้จากความผิดพลาดช่วยสร้างความยืดหยุ่นทางความคิดและความมั่นใจในการแก้ปัญหา

การบูรณาการสมรรถนะเพื่อพัฒนาผู้เรียน สมรรถนะทั้งสามด้านนี้เสริมสร้างกันและช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีความพร้อมในด้านต่าง ๆ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพช่วยให้ผู้เรียนสามารถถ่ายทอดความคิดและแนวทางแก้ปัญหาได้อย่างชัดเจน ขณะที่ทักษะการคิดช่วยสร้างกรอบแนวทางที่มีเหตุผลและสร้างสรรค์ การบูรณาการสมรรถนะเหล่านี้ในการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาความมั่นใจและความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ ซึ่งช่วยเตรียมความพร้อมสำหรับโลกที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังนั้น การพัฒนาสมรรถนะการเป็นผู้ริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเองในผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงเป็นกระบวนการที่สำคัญในการส่งเสริมความสำเร็จทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดยสนับสนุนให้ผู้เรียนมีความสามารถรอบด้านและพร้อมเผชิญหน้ากับความเปลี่ยนแปลงอย่างมั่นใจและยืดหยุ่น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1.1 พัฒนาชุดกิจกรรมที่หลากหลายและเหมาะสมกับบริบทผู้เรียน โดยการออกแบบชุดกิจกรรมควรเน้นความหลากหลายและความเหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนในแต่ละพื้นที่ เช่น การบูรณาการสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น (ป่า, เขา, นา, ทะเล) เพื่อสร้างความเชื่อมโยงระหว่างบทเรียนและชีวิตประจำวันของผู้เรียน พร้อมทั้งส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ

1.2 ส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการทำงานเป็นทีม จากผลการวิจัยพบว่า การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่มและการทำงานร่วมกันเป็นทักษะสำคัญที่ช่วยพัฒนาความรับผิดชอบต่อส่วนรวมและทักษะทางสังคม การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative Learning) จึงควรถูกบูรณาการในทุกกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความมั่นใจและการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน

1.3 การติดตามและประเมินผลที่ต่อเนื่อง การวิจัยในระยะทดลองใช้และประเมินผลควรเพิ่มกลไกการติดตามที่เน้นการประเมินผลแบบองค์รวม เช่น การวัดพัฒนาการของสมรรถนะด้วยการสังเกตและการวิเคราะห์พฤติกรรม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและสะท้อนถึงประสิทธิผลของการพัฒนาสมรรถนะในระยะยาว

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

2.1 กำหนดสมรรถนะสำคัญ เช่น การสื่อสาร การคิดวิเคราะห์ และการแก้ปัญหาในหลักสูตร พร้อมพัฒนาหลักสูตรยืดหยุ่นที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกเรียนตามความสนใจ สนับสนุนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติและผ่านโครงงานในทุกระดับชั้น

2.2 การอบรมและสร้างเครือข่ายครูผู้เชี่ยวชาญช่วยพัฒนาทักษะการสอนที่เน้นสมรรถนะ การสื่อสาร การคิด และการแก้ปัญหา ส่งเสริมการเรียนรู้ผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

2.3 การประเมินผลการเรียนรู้ที่เน้นสมรรถนะวัดทั้งกระบวนการและผลลัพธ์ เช่น การนำเสนอผลงานและการสะท้อนความคิด พร้อมส่งเสริมการประเมินตนเองและเพื่อนร่วมชั้น ระบบการประเมินควรมุ่งเน้นความก้าวหน้าส่วนบุคคลแทนการเปรียบเทียบ

3. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

3.1 พัฒนากิจกรรมที่สะท้อนบริบทท้องถิ่น ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ควรได้รับการออกแบบให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ เช่น พื้นที่เขา ป่า นา และทะเล ตามข้อมูลจากการศึกษาบริบทในรายงาน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงเนื้อหากับชีวิตประจำวันได้อย่างมีความหมายและพัฒนาทักษะผ่านประสบการณ์ตรง เช่น การนำปัญหาในพื้นที่ท้องถิ่นมาเป็นกรณีศึกษาในกิจกรรมการเรียนรู้ หรือส่งเสริมการเรียนรู้แบบโครงการ (Project-Based Learning) ที่ผู้เรียนสามารถลงมือปฏิบัติในพื้นที่จริงได้

3.2 ส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีม ควรออกแบบกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม เช่น การระดมความคิดในกลุ่ม การอภิปราย และการทำงานร่วมกัน โดยเน้นการแก้ปัญหาและการตัดสินใจร่วมกันในกลุ่ม เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสาร การประสานงาน และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ทั้งนี้ควรสนับสนุนให้ครูมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้มากกว่าการเป็นผู้ถ่ายทอดเพียงฝ่ายเดียว

3.3 ประยุกต์ใช้เครื่องมือประเมินที่ครอบคลุมและหลากหลาย การประเมินผลควรใช้เครื่องมือที่สะท้อนความก้าวหน้าของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ เช่น การประเมินจากแฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio Assessment) การสังเกตพฤติกรรม และการประเมินจากเพื่อนหรือครู รวมถึงการประเมินด้วยตนเอง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและสามารถวิเคราะห์พัฒนาการของผู้เรียนได้อย่างชัดเจน การประเมินแบบนี้ยังช่วยสร้างความมั่นใจและทักษะการสะท้อนผลการเรียนรู้ของผู้เรียนเอง

เอกสารอ้างอิง

- กัญญารัตน์ แสงรัศมี. (2563). การเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อพัฒนาทักษะการตัดสินใจและการแก้ปัญหา. *วารสารวิจัยทางการศึกษา*. 10 (1), 89-105.
- คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). *รายงานสถานการณ์การศึกษาขั้นพื้นฐานประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- ชุตินา ศรีเลิศ. (2563). การพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีมและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นผ่านการเรียนรู้แบบร่วมมือ. *วารสารการวิจัยและพัฒนาการศึกษา*. 15 (2), 45-60.
- ชุตินา ศรีเลิศ. (2563). การพัฒนาทักษะการสื่อสารผ่านกระบวนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ. *วารสารการวิจัยและพัฒนาการศึกษา*. 15 (2), 45-60.
- ณัฐชา วงศ์วิจิตร. (2564). การส่งเสริมทักษะการฟังและการสื่อสารในสถานการณ์ที่ซับซ้อน. *วารสารศึกษาศาสตร์*. 12 (4), 78-95.
- พรศิริ พัฒนวรสกุล. (2561). การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริงเพื่อพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21. *วารสารการศึกษาและการพัฒนาชุมชน*. 10 (3), 67-82.
- พรศิริ พัฒนวรสกุล. (2564). การเรียนรู้ผ่านการคิดวิเคราะห์เพื่อเชื่อมโยงความรู้กับสถานการณ์จริง. *วารสารการศึกษาและพัฒนาสังคม*. 11 (3), 102-118.
- วรรณภา อินทสุวรรณ. (2565). การเรียนรู้เชิงสะท้อนเพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์. *วารสารการวิจัยและพัฒนาการศึกษา*. 8 (2), 89-102.
- ศิริวรรณ ทองดียิ่ง. (2563). การตั้งคำถามและการเรียนรู้แบบเปิดเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์. *วารสารนวัตกรรมการศึกษา*. 7 (2), 56-72.
- สมชาย สงวนสุข. (2565). การเรียนรู้จากความผิดพลาดเพื่อสร้างความมั่นใจในการแก้ปัญหา. *วารสารวิทยาการศึกษา*. 13 (2), 67-85.
- Dweck, C. S. (2017). *Mindset: The new psychology of success*. Ballantine Books.
- Johnson, D. W., Johnson, R. T., & Holubec, E. J. (2015). *Cooperation in the classroom* (9th ed.). Interaction Book Company.
- Knowles, M. S. (1975). *Self-directed learning: A guide for learners and teachers*. Cambridge Books.
- Moore, M. G. (2014). *Handbook of distance education* (3rd ed.). Routledge.
- OECD. (2019). *Trends shaping education*. OECD Publishing.
- Tanthivechkul, S. (2019). *Principles of royal initiatives and community development: Understanding, access, and development*. Retrieved from <https://www.Principaloffice.go.th> (Accessed October 25, 2021).
- Trilling, B., & Fadel, C. (2009). *21st century skills: Learning for life in our times*. Jossey-Bass.
- UNESCO. (2021). *Reimagining our futures together: A new social contract for education*. UNESCO Publishing.